

ਕਿ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ " ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ " ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਕਿਓ ਜੁੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

(11) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ 'ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਨੋਕਿਓ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1993 ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 11 (1) ਵਿੱਚ 'ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ' ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ' ਜਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ' ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ 'ਪੰਚਾਇਤ' ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਧਾਰਾ 11(2) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ। ਇਹ ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(12) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਬੈਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਵੀ. ਸੂਰੀ

ਅਨੀਤਾ ਚੌਧਰੀ ਜੇ.

ASI ਅਨੰਤ ਰਾਮ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ- ਜਵਾਬਦਾਤਾ

CRA-S-1268-SB of 2002

28 ਮਈ 2014

ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988-ਐਸ. 7- ਟ੍ਰੈਪ ਕੇਸ - ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਝੂਠਾ ਉਲਝਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ - ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਰਾਸ ਕੇਸ 'ਚ - ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਸੱਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ - ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ - ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣੇ - ਸਿਰਫ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਸਮਰਥਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਕੇਸ - ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਅਨੁਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੀ ਹਰ ਕੜੀ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਸਿਰਫ ਰਿਕਵਰੀ ਖੁਦ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,

ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ - ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੀ ਹਰ ਕੜੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਿਤ ਪੂਰੀ ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਪੈਰਾ 12)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਗ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਪਰ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੀ ਕੁਝ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

(ਪੈਰਾ 12)

ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

(ਪੈਰਾ 15)

ਸ੍ਰੀ ਐਚ.ਆਰ. ਨੌਹਰੀਆ, ਵਕੀਲ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗਾਜ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ, ਡੀਏਜੀ ਪੰਜਾਬ।

ਅਨੀਤਾ ਚੌਧਰੀ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਅਪੀਲ ਮਿਤੀ 03.08.2002 ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਜੱਜ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ 2 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ? 5000/-। ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ 3 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਪਈ।

(2) ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਹਨ:-

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ, ਤ੍ਰਿਪੜੀ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਸੀ.ਓ. ਨੇੜੇ ਹੀ ਪੀ.ਸੀ.ਓ ਚਲਾ ਰਹੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਕਰਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਏਐਸਆਈ ਅਨੰਤ ਰਾਮ ਨੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਮੰਗ ? 2,000/- ਵਿੱਚ ਸੌਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ? 1,000/-। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਰਕਮ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ 10 ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਦਿੱਤੇ ? 100/- ਮੁੱਲ. ਡੀਐਸਪੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਸਰਵੇਅਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਡੀਐਸਪੀ ਨੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟਾਂ 'ਤੇ ਫਿਨੋਲਫਥੈਲੀਨ ਪਾਊਡਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਛਾਪਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਪੀ.ਸੀ.ਓ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਰਕਮ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਸਕੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਪੀ.ਸੀ.ਓ ਦਾਖਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਗਵਾਹ ਨੇ ਪੀ.ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸੋਡੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਧੋਤੇ ਗਏ ਜੋ ਗੁਲਾਬੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(4) ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ 9 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(5) ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(6) ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਆਰ.ਨੋਹਰੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁਲੀਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ

ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਰਚ ਦਿੱਤੀ। ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਪੀ.ਸੀ.ਓ. ਵਿੱਚ 2-3 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ - ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.8 ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਧੱਕ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੇਬ ਕੱਟੀ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕਲੋਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। , ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਦਾਗ਼ੀ ਧਨ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੋਝ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਗਵਾਹ ਸੀ ਜੋ ਕੇਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ **ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਵਰਮਾ (ਐਲ) 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।**

(7) ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਮੰਗ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਸੂਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਪਰ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੈਸੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਦਾ ਰੰਗ ਗੁਲਾਬੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(8) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੀ.ਸੀ.ਓ.

(1) 2013(3) RCR (ਅਪੈਰਾਥਿਕ) 972

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨੇੜੇ ਹੀ ਪੀਸੀਓ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਝਗੜਾ ਸੀ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਸਬੰਧੀ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇੱਕ ਕਰਾਸ ਵਰਜ਼ਨ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਅਨੰਤ ਰਾਮ ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ - ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.7 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਥਾਣੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਰਾਮ ਜੋ ਕਿ ਏਐਸਆਈ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ, ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ? 2,000/- ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ।

(9) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਐਸ.ਪੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਡੀਐਸਪੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ, ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਪੀ.ਸੀ.ਓ. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਹੋਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੇ ਨਿਯੁਕਤ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ ਦਾਗੀ ਰਕਮ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ।

(10) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸਟੇਬਲ - PW1, ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਗੁਰਬੇਜ ਸਿੰਘ - PW2, ਜੋ ਰਸਮੀ ਗਵਾਹ ਸਨ, ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐਚ.ਸੀ.-ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.4 ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। HC ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ - PW5 ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ASI ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ - PW6 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ PW7 ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਗਿਰੋਹ ਦਾ ਸਹੀ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਭੜਕ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 100/- ਜਾਂ ਵੀ ? 50/-। ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਵਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ

ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਕਿਸ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? 100/- ਜਾਂ ? 50/-। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਬਕਾ ਪੀ.ਐਫ. ਬਿਆਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ,

ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀ ਨੂੰ ਜੇ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਅਦਾਲਤੀ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਨੰਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ PW8, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਸੀ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਡੀਐਸਪੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੰਗ, ਭੁਗਤਾਨ ਜਾਂ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿਰਫ ਹਰਜਾਪ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.9 ਦਾ ਬਿਆਨ ਬਚਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡੀਐਸਪੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

(11) ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਕੇਸ ਦਾ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਇਸਤਰਾਸਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਗਏ।

(12) ਇਹ ਅਪੈਰਾਥਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੀ ਹਰੇਕ ਕੜੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਿਤ ਪੂਰੀ ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਜਾਂਚਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਗ ਸੀ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਪਰ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੀ ਕੁਝ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣੇ ਪਏ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

(13) ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿਰਫ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ।

(14) ਵਿੱਚ **ਸੀ.ਐਮ. ਗਿਰੀਸ਼ ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ., ਕੋਚੀਨ (2)**, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਲਈ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਵੈਇੱਛਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 18 ਅਤੇ 20 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ।

(15) **ਸੂਰਜ ਮਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) (3)** ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੋਂ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਧਨ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪੈਸੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

(16) **ਐੱਮ. ਨਰਸਿੰਗਾ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ.ਪੀ.(4)** ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਤੱਵ ਕਿ ਜੋ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ, ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ: (SCCp. 700, ਪੈਰਾ 24)।

“24....ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵੀਡੀਓ ਮਧੁਕਰ ਭਾਸਕਰ ਰਾਓ ਜੇਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [2000 (8) SCC 571J])। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਬਿਆਨ ਜਵਾਬ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) (2009) 3 SCC 779

(3) (1979) 4 SCC 725

(4) (2001) 1 SCC 691: SCC(Cri)258

ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਾਦ ਲਈ: (ਮਧੁਕਰ ਕੇਸ, SCCp. 577, ਪੈਰਾ 12)

“12. ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਭੁਗਤਾਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਕਤ ਆਧਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਨ ਲਈ "ਇਰਾਦੇ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ" ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ "ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਨਾਮ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਾਮ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਸਲ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਿੱਚਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਦੋ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼" ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੋਰਥ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ "ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਭੁਗਤਾਨ। ਇਹ।"

(17) ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਵਸੂਲੀ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(18) ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਕੇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰਭਾਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ